

Μιχάλης Μανουσάκης

Μιχάλης Μανουσάκης

12 Ιουλίου – 6 Αυγούστου, 2008

Πόρος

Προσωπικές αναμνήσεις από καταστάσεις, πρόσωπα και αισθήματα πρωταγωνιστούν στο έργο του Μιχάλη Μανουσάκη. Με αφετηρία το ιδιωτικό αυτό επίπεδο, ο καλλιτέχνης καταπιάνεται με διαχρονικά και πανανθρώπινα ζητήματα. Δημιουργεί έναν αινιγματικό χώρο, όπου άνδρες και γυναίκες εμπλέκονται σε ασαφείς σχέσεις έρωτα, πόθου, έντασης, φόβου: «Το ταξίδι μου στην τέχνη ξεκινά από αυτά που ζω. Αυτά καταχωρώ στους πίνακες... Ξεκινώ με ρυθμικές κινήσεις του μολυβιού, που μου δίνουν εικόνες. Όταν κάποια από αυτές τη νιώσω ως καθρέφτη της μνήμης, της εμπειρίας, του κόσμου, τη μετατρέπω σε έργο». Πρόκειται για μια μεταφυσική αναζήτηση η οποία διαδραματίζεται σε έναν ονειρικό, σχεδόν «οπτασιακό» κόσμο. Το έργο του Μανουσάκη είναι αναπαραστατικό, ωστόσο όχι ρεαλιστικά περιγραφικό. Οι φιγούρες είναι αφαιρετικά γυμνά, ουδετεροποιημένα, με γενικευμένα χαρακτηριστικά και χωρίς αναφορά σε συγκεκριμένο ιστορικό και γεωγραφικό περιβάλλον. Αποτυπώνεται απλώς το περίγραμμά τους. Το ύφος τους διέπεται από οικονομία γραμμών, η οποία παραπέμπει σε μορφές στα αρχαία ελληνικά αγγεία. Λειτουργούν ως αρχετυπικά σύμβολα ανθρώπων, ανδρών και γυναικών.

Επί πολύ καιρό ο Μανουσάκης ζωγράφιζε σε ξύλο και όχι σε καμβά. Η επιλογή του υλικού αυτού έχει άμεση συνάρτηση με το έργο του: «Επιλέγω το ξύλο γιατί έχει αντίσταση ως υλικό, πολλαπλές δυνατότητες υφής και, το σημαντικότερο, το χρώμα του ξύλου μου επιτρέπει να αποδίδω το χρώμα της σάρκας και της γης. Δεν ξέρω όμως αν πληγώνοντας το ξύλο, και κατά συνέπεια την ανθρώπινη

σάρκα, αφήνω να φανεί η δραματικότητα της ύλης ή του σώματος». Οι μορφές περιγράφονται με κάρβουνο πάνω στην ξύλινη επιφάνεια, όπου συχνά το χρώμα του ξύλου υποκαθιστά τη σάρκα. Στα πιο πρόσφατα έργα του ο καλλιτέχνης σμιλεύει ακανόνιστα την επιφάνεια του ξύλου στην περιοχή του σώματος, εκθέτοντας συμβολικά τη σάρκα κάτω από το δέρμα.

Στην έκθεση στον Πόρο, πάνω σε παλαιές πόρτες- φύλλα ντουλάπας, ο Μανουσάκης έχει ζωγραφίσει αναμνήσεις : τα ενδύματα που κατά εποχές τοποθετήθηκαν στις ντουλάπες αυτές σχετίζονται με τα σώματα · με τη μυρωδιά, την υφή, τη θερμότητά τους. Με αφετηρία και έμπνευση τον προϋπάρχοντα διαχωρισμό των φύλλων σε τέσσερα κάθετα πλαίσια, ο καλλιτέχνης επεξεργάζεται και αναπτύσσει τα οριζόντια δίπτυχα και τρίπτυχα από την προγενέστερη εργασία του. Όπως στα παλαιότερα, έτσι και στα νεώτερα έργα, αποσπάσματα από διαφορετικές πράξεις δημιουργούν κάθετα τετράπτυχα, με συνεχείς και α-συνεχείς διηγήσεις. Έτσι, συντίθενται μωσαϊκά, χωρίς όμως να είναι προφανές πού ανήκει το κάθε τους τμήμα. Αφορούν το ίδιο άτομο; Είναι ονειρικές εικόνες; Στα περισσότερα έργα του Μανουσάκη ο παιχνιδιάρικος χαρακτήρας της κατακερματισμένης εικόνας βρίσκεται απλώς στην επιφάνεια· στην επιδερμίδα του έργου. Το έργο είναι ερωτικό, έντονο, μελαγχολικό. Ο κατακερματισμός της δράσης σε χωριστά πλαίσια είτε υποστηρίζει την ανα-δόμηση της αφήγησης είτε αποκαλύπτει μια ολοκληρωτική απο-δόμηση: έναν ακρωτηριασμό σωματικό –η τμηματοποίηση σε πλαίσια- ή συναισθηματικό· μπορεί ακόμη να υπαινίσσεται τον ερωτικό ευνουχισμό.

Στο έργο του οι γυναίκες συνιστούν ταυτόχρονα αντικείμενα πόθου, έρωτα και φόβου. Στο «Παιχνίδι των Δακτύλων», η γυναίκα κρατά στα όμορφα επιμήκη της δάχτυλα μια μικροσκοπική ανδρική φιγούρα. Την κοιτά επικριτικά, την επεξεργάζεται σαν να πρόκειται για ένα αντικείμενο εργαστηριακής ανάλυσης. Ανεξάρτητα από τη σωματική συνύπαρξη, η διαφορά του μεγέθους της ανδρικής και της γυναικείας φιγούρας υπαινίσσεται μια απόσταση, με αντιστοιχία στην πραγματικότητα. Πρόκειται για τη διαφορά ανάμεσα σε ό,τι βλέπουν οι εμπλεκόμενοι σε μια σχέση και σε ό,τι βλέπουν οι Άλλοι, οι εκτός.

Εκτός από τις δικές του εμπειρίες, ο καλλιτέχνης χρησιμοποιεί συλλογικές μνήμες, αναγνώσεις και άλλα έργα τέχνης, τα οποία φιλτράρει, δημιουργώντας μια ανοικτή, ιδιοσυγκρασιακή, εικαστική

αφήγηση με πολλαπλές ερμηνείες. Παιχνιδιάρικα και με χάρη αυτοπροσδιορίζεται ως «παραμυθός του εικαστικού λόγου».

Η εικαστική του αφήγηση εκφράζεται με μια περίπλοκη, σχεδόν σουρεαλιστική εικονογραφία. Στο έργο «Χωρίς Τίτλο», το πλαίσιο στο επάνω και στο κάτω τμήμα του έργου δημιουργούν το περιβάλλον. Η ανδρική φιγούρα στο επάνω πλαίσιο -ο ίδιος ο καλλιτέχνης;- κρατά ένα ψαλίδι. Υπονοεί μια ρήξη με τη συμβατική λογική και τις προσδοκίες του θεατή, καθώς παραπέμπει στον Ανδαλουσιανό Σκύλο του Buñuel και αντιστρέφει την ιστορία του Σαμψών και της Δαλιδάς. Στη συνέχεια, ο καλλιτέχνης, για να προωθήσει τους ψυχαναλυτικούς ανεξήγητους συνειρμούς του έργου, στο πλαίσιο που βρίσκεται στο κάτω τμήμα του έργου, μιμείται τα graffiti στις δημόσιες τουαλέτες: μια φαλλική εικόνα «συνομιλεί» με ένα γυναικείο υπόδημα, μυτερό, με ψηλό τακούνι και γραμμές στην επιφάνειά του. Οι γραμμές αυτές αν εκληφθούν ως τρίχες, ανακαλούν ένα περιβάλλον παράλληλο με το διάσημο τριχωτό φλιτζάνι της Meret Oppenheim (1936)· αν εκληφθούν ως καρφιά, αναφέρονται στη σουρεαλιστική εικονογραφία «Gift» (Δώρο) του Man Ray (σίδηρο με καρφιά, 1921). Τα δύο μεσαία πλαίσια απεικονίζουν τμήματα γυναικείων σωμάτων. Είναι το σώμα της γυναίκας που βρίσκεται στο επάνω πλαίσιο; Το χρώμα της σάρκας διαφέρει. Τι συμβαίνει με τα άνθη ανάμεσα στα ανοιχτά πόδια της γυναίκας; Είναι εκκρίσεις και ρέοντα σωματικά υγρά που στάζουν πάνω στο ομοίωμα ενός σπιτιού; Ο καλλιτέχνης δεν δίνει τίτλο· ο Μανουσάκης σπάνια δίνει τίτλους. Όταν το κάνει, είναι για να δώσει ένα ερέθισμα, να καθοδηγήσει προς μια ανάγνωση. Στο εν λόγω τετράπτυχο, ο καλλιτέχνης αφήνει το θεατή να συμπληρώσει το νόημα, με γνώμονα τις προσωπικές του αναμνήσεις, εμπειρίες και επιθυμίες. «Η ζωγραφική είναι ένα ταξίδι στον Αχέροντα. Το βάρος, τη μοναξιά, την τραγωδία, το βάσανο του ανθρώπου το αντιγυρίζω σε φως γιατί είμαι αισιόδοξος. Όσα βλέπω γύρω μου, περνούν μέσα μου, φιλτράρονται. Όμως, μετά κλείνω τα αυτιά μου και προσπαθώ να ακούσω τη δική μου ζωγραφική». Ο θεατής καλείται να στοχαστεί και να ακούσει τη δική του προσωπική μουσική.